

Prof. dr hab. Zofia Wysokińska
Katedra Gospodarki Światowej i Integracji Europejskiej
Instytut Ekonomii
Uniwersytet Łódzki

RECENZJA

Rozprawy doktorskiej mgr Agnieszki Trzcńskiej p.t.

EUROPEJSKI MECHANIZM STABILNOŚCI W UNII GOSPODARCZEJ I WALUTOWEJ

napisanej pod kierunkiem naukowym prof. dr hab. Alojzego NOWAKA

Recenzowana rozprawa doktorska stanowi kompleksowe i rzetelne studium roli Europejskiego Mechanizmu Stabilności w kontekście planowanych reform, których celem jest pogłębienie integracji europejskiej w odniesieniu do jej czwartego etapu jakim jest Unia Gospodarcza i Walutowa, w tym zwłaszcza niedokończony proces integracji europejskiej obejmujący unię bankową, fiskalną i ostatecznie gospodarczą i polityczną. Autorka postawiła sobie jako słuszny i bardzo aktualny cel przedstawienie roli Europejskiego Mechanizmu Stabilności jako pewnego substytutu budżetu centralnego w okresie przejściowym, przejmującego rolę pożyczkobiorcy ostatniej instancji w procesie ostatecznego kształtowania unii bankowej odchodząc od wcześniejszego etapu budowy głównie wspólnej polityki monetarnej.

Autorka postawiła sobie w pracy **główne pytanie badawcze** dotyczące roli Europejskiego Mechanizmu Stabilności jako skutecznego stabilizatora w Unii Gospodarczej i Walutowej wraz z propozycją oceny skuteczności proponowanych w ramach tego mechanizmu jego narzędzi i zasobów znajdujących się w jego dyspozycji.

Dwie główne hipotezy badawcze pracy doktorskiej, które podporządkowane zostały celowi głównemu pracy, oceniam jako są aktualne i zasadne a mianowicie:

1. Europejski Mechanizm Stabilności może być skuteczny w przywracaniu dostępu do finansowania rynkowego w przypadku problemów płynnościowych relatywnie małych państw strefy euro pod warunkiem, że wraz z pogłębianiem integracji w ramach Unii Gospodarczej i Walutowej jego funkcje zostaną rozszerzone.
2. Zwiększenie odporności Unii Gospodarczej i Walutowej na szoki asymetryczne wymaga utworzenia dodatkowych mechanizmów stabilizacyjnych (hipoteza pomocnicza 1.) Kształt i zasady działania ESM odzwierciedlają wpływ ideologii neoliberalnej na postrzegany mechanizm dostosowań w gospodarkach dotkniętych kryzysem (hipoteza pomocnicza 2.), czyli ideologii minimalizującej rolę dyskrecjonalnych działań stabilizacyjnych, co powoduje, że rola Europejskiego Mechanizmu Stabilności została wąsko zdefiniowana, a jego dziania koncentrują się wyłącznie na sferze finansowej.

W kolejnych rozdziałach pracy Autorka konsekwentnie prowadzi wywód, mający na celu weryfikację postawionych hipotez badawczych.

Zaletą recenzowanej rozprawy jest podjęcie się tematu stosunkowo mało rozpoznanego w literaturze przedmiotu, ze względu na brak kompleksowych badań mających na celu ocenę skuteczności ESM z punktu widzenia kompleksowej ochrony stabilności finansowej w Unii Gospodarczej i Walutowej oraz przyczyn i skutków tego stanu rzeczy.

Konstrukcja pracy jest klarowna, logiczna i dobrze przemyślana. Rozdziały pracy są powiązane w logiczną całość podporządkowaną celom postawionym sobie przez Autorkę. Praca doktorska składa się z 4 rozdziałów, wstępu i zakończenia.

W rozdziale pierwszym przedstawiono stan badań w literaturze przedmiotu na temat mechanizmów stabilizacyjnych w unii walutowej, w tym genezę ustanowienia Europejskiego Mechanizmu Stabilności oraz praktyczne doświadczenia państw federalnych dotyczące funkcjonowania tych mechanizmów, w kontekście wykorzystania doświadczeń szkoły keynesowskiej i ideologii neoliberalnej.

Rozdział drugi poświęcony został omówieniu głównych zasad działania Europejskiego Mechanizmu Stabilności oraz jego reformowaniu.

Najważniejszą częścią pracy są rozważania przedstawione w rozdziale trzecim i czwartym, poświęcone prezentacji wyników badań własnych Autorki. Szczególnie interesujące są wyniki dotyczące w rozdziale trzecim oceny skuteczności narzędzi i zasobów finansowych ESM z punktu widzenia zdolności do wpływania na sytuację

makroekonomiczną w Unii Gospodarczej i Walutowej w obecnym kształcie. Autorka słusznie wykazuje, że w latach poprzedzających kryzys następował rozrost sektora finansowego, który w coraz mniejszym stopniu służył realnej gospodarce i przyczyniał się do powstawania baniek spekulacyjnych. Przyczyny tego stanu rzeczy, jak podkreśla Autorka leżały głównie w braku dostatecznych regulacji i nadzoru finansowego, co przyczyniło się do do powstania negatywnej sytuacji (generującej kryzys) pozostawiania nadmiernie wysokich zysków w w prywatnym sektorze finansowym, natomiast obciążania stratami podatników krajowych w państwach członkowskich. Nastąpił ogromny rozrost sektora finansowego, przy jednoczesnym ograniczeniu interwencji państwa do minimum. Powstała sytuacja, jak słusznie zauważa Autorka, stanowiła istotny impuls do ustanowienia unii bankowej, umożliwiającej powstanie wspólnych zasobów fiskalnych, z których mógłby korzystać europejski fundusz restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji.

W rozdziale czwartym poddała Autorka badaniu znaczenie Europejskiego Mechanizmu Stabilności na dalszych etapach integracji, czyli w unii bankowej, fiskalnej i gospodarczej, czyli powrotu do wcześniejszych koncepcji solidarności fiskalnej w UE jak również do koncepcji budowy dodatkowych mechanizmów stabilizacyjnych i tworzenia ich narzędzi , bardziej skutecznie zapobiegających powstawaniu zjawisk kryzysowych w krajach członkowskich.

Praca opiera się na bogatej i wyczerpującej dla analizy zagadnień podjętych w recenzowanej rozprawie literaturze przedmiotu. Źródła literatury wspólnotowych aktów prawnych przekraczają 160 pozycji. Wszystkie zaprezentowane źródła informacji, zakres danych jak i zastosowane metody badawcze są adekwatne do postawionego przez Autorkę celu głównego rozprawy jak i zadań szczegółowych. Autorka wykazała umiejętność posługiwania się tak bogatą literaturą w zakresie syntezy wiedzy, prezentacji dotychczasowych osiągnięć teoretycznych i empirycznych przedstawionych w literaturze przedmiotu jak i uwiarygodniania własnych hipotez badawczych.

W recenzowanej rozprawie doktorskiej wykorzystano różnorodne metody badawcze- od prostych metod opisowych opartych na analizie literatury przedmiotu, dokumentów źródłowych oraz aktów prawnych Wspólnoty Europejskiej, po bardziej złożone metody oparte na analizie wskaźników ekonomiczno-finansowych stosowanych w systemach finansowych w krajach Unii Europejskiej oraz w USA.

Autorka osiągnęła cel postawiony sobie we wstępie do rozprawy. Jest nim udzielenie odpowiedzi na pytanie postawione sobie we wstępie do rozprawy dotyczące znaczenia Europejskiego Mechanizmu Stabilności jako stabilizatora w Unii Gospodarczej i Walutowej oraz jego narzędzi i zasobów znajdujących się w jego dyspozycji. Stwierdzając, że unia bankowa staje się faktem, wykazała, że mandat Europejskiego Mechanizmu Stabilności zostaje rozszerzony w jej ramach o bezpośrednie dokapitalizowanie banków i o nowe narzędzia takie jak: jednolity mechanizm oraz fundusz restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji. Ramy restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji mają odegrać decydującą rolę przy wyeliminowaniu potrzeby cy to udzielania bankom gwarancji, czy ich dokapitalizowania przez państwo. Autorka ocenia że już na pierwszym etapie budowy rzeczywistej Unii Gospodarczej i Walutowej tj. w unii bankowej funkcje EMS zostaną rozszerzone aby Europejski Mechanizm Stabilności mógł skutecznie reagować na problemy płynnościowe państw strefy euro, zastępując je w razie potrzeby w procesie ratowania lub restrukturyzacji banków. Autorka słusznie podkreśla, że EMS jest mechanizmem wyłącznie awaryjnym, aktywowanym tylko w przypadku wyczerpania wszystkich innych możliwości, a jego głównym zadaniem jest przywrócenie dostępu kraju do rynków kapitałowych.

Na szczególnie pozytywną ocenę w recenzowanej rozprawie zasługuje:

- Wyczerpująca analiza teoretyczna omawianego zjawiska na podstawie literatury przedmiotu oraz dotychczasowych doświadczeń krajów UE oraz USA.
- Zebranie i uporządkowanie ewolucji poglądów i koncepcji budowy „rzeczywistej” Unii Gospodarczej i Walutowej w świetle długoletnich dyskusji nad jej modelem rozwoju przy wykorzystaniu doświadczeń amerykańskich z ostatnich lat kryzysu 2007/2008 oraz wykazanie jakie czynniki sprzyjają potrzebie pogłębienia integracji bankowej i walutowej w Europie.
- Ostateczne wykazanie w wyniku własnej analizy Autorki, że Europejski Mechanizm Stabilności może być skuteczny w przywracaniu dostępu do finansowania rynkowego w przypadku problemów płynnościowych relatywnie małych gospodarek, takich jak Cypr, Grecja, Irlandia i Portugalia.
- Wykazanie, że środek ciężkości unii bankowej przesuwa się w kierunku krajowych funduszy *resolution*, finansujących restrukturyzację i uporządkowaną likwidację banków, oraz w kierunku wspólnego funduszu *resolution* na poziomie europejskim,

który w unii bankowej ma zastąpić odpowiedniki krajowe i prowadzić tym samym do pogłębienia procesu integracji europejskiej, eliminując tym samym potrzebę czy to udzielania bankom gwarancji, czy ich dokapitalizowania przez państwo.

- Przedstawienie rekomendacji dla europejskiej polityki gospodarczej w wyniku przeprowadzonych badań własnych Autorki.

Niezależnie od wysokiej ogólnej oceny recenzowanej rozprawy, pozwalam sobie jednak na sformułowanie dwu uwag (dotyczących aspektów fiskalnych i socjalnych):

Uważam, że byłoby w recenzowanej rozprawie celowe również sformułowanie zaleceń prowadzących do kierunków pogłębienia integracji fiskalnej w UE przez wspólną politykę w tym zakresie jak również budowy wspólnej polityki przeciwdziałania skutkom przerzucania nadmiernych kosztów przyszłych ewentualnych kryzysów na sektor publiczny i mniej zamożnych podatników (dotyczy to również podjęcia wysiłków na rzecz pogłębienia integracji europejskiej w dziedzinie wspólnej polityki socjalnej- w tym dotyczącej zasiłków dla ludzi, którzy utracili pracę na skutek zjawisk kryzysowych).

Powyższe uwagi w niczym nie umniejszają mojej bardzo pozytywnej oceny rozprawy doktorskiej. Autorka dowiodła w przygotowanej pracy, że posiada rzetelną, dobrze ugruntowaną wiedzę ekonomiczną, dobre umiejętności warsztatowe i bardzo dobre przygotowanie do przyszłej samodzielnej pracy naukowej.

Uważam, że recenzowana rozprawa doktorska, p.t. mgr Agnieszki Trzecińskiej p.t. *Europejski Mechanizm Stabilności w Unii Gospodarczej i Walutowej*, spełnia wymogi ustawowe stawiane rozprawom doktorskim i wnoszę o dopuszczenie jej do publicznej obrony.